

Handlingsplan mot antibiotikaresistens innenfor Landbruks- og matdepartementets sektoransvar

Handlingsplanen følger opp regjeringens *Nasjonal strategi mot antibiotikaresistens 2015 – 2020* av juni 2015. Den nasjonale strategien bygger på rapporten fra en tverrsektoriell ekspertgruppe *Antibiotikaresistens – kunnskapshull, utfordringer og aktuelle tiltak* fra august 2014.

Ved Stortingets behandling av et representantforslag om handlingsplan mot antibiotikaresistente bakterier i mat og dyr, Dokument 8:5 S (2014 - 2015) ble det fattet følgende vedtak: *Stortinget ber regjeringen sørge for at det i tilknytning til den tverrsektorielle strategien mot antibiotikaresistens utarbeides en handlingsplan som viser hvordan offentlige myndigheter, veterinærer, fagmiljøer og næringen sammen kan jobbe mot utbredelse av antibiotikaresistente bakterier innenfor husdyrnæringen.*

Planen er utarbeidet av Landbruks- og matdepartementet (LMD) etter innspill fra Mattilsynet, Veterinærinstituttet og næringen ved Norges Bondelag, Nortura og Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund. I arbeidet med den nasjonale strategien fikk vi også innspill fra Den norske veterinærforening og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Tiltakene er listet opp i samsvar med de åtte tiltaksområdene i ekspertgruppens rapport, samt områdene kunnskapsutvikling, forskning og internasjonalt arbeid. Enkelte av tiltakene støtter opp under flere av tiltaksområdene og sektormålene slik de er formulert i regjeringens strategi. Når det gjelder angivelse av ansvarlige for tiltakene, er dette avgrenset til virksomheter innenfor sektoren og næringen. Omtalen av tiltak er begrenset til tiltak som kan gjennomføres innenfor gjeldende budsjettammer. Planen er dynamisk og vil bli videreutviklet.

I følge strategien er sektormålene for matproduserende landdyr og kjæledyr følgende:

1. Det er utarbeidet oversikt over oppsamlingssteder for antibiotikaresistente bakterier i de mest relevante dyrepopulasjonene og planter av betydning for mattryggheten.
2. LA-MRSA er ikke etablert i norsk svinehold.
3. Forekomsten av ESBL i norske fjørfebesetninger er redusert til et minimum.
4. Forbruket av antibiotika til matproduserende landdyr er redusert med minst 10 prosent sammenlignet med forbruket i 2013.
5. Forbruket av antibiotika til kjæledyr er redusert med minst 30 prosent sammenlignet med forbruket i 2013.
6. Narasin og andre koksidiostatika med antibakteriell virkning er faset ut av kyllingproduksjonen forutsatt at dette ikke går utover dyrehelse og dyrevelferd eller øker bruken av antibiotika til behandling.

De mest sentrale tiltakene i handlingsplanen er følgende:

1. Videreføre omfattende tiltak for å hindre at norske svinebesetninger skal bli et reservoar for resistente bakterier.
2. Reservere enkelte kritisk viktige antibiotika til humanmedisin.
3. Styrke tilsynet med veterinærers forskrivning av antibiotika til produksjonsdyr og kjæledyr.
4. Fase ut bruken av Narasin som fôrtilsetningsstoff til fjørfe, forutsatt at dette ikke øker bruken av antibiotika.
5. Utrede forskriftskrav om resistenstesting av røktene og andre som har kontakt med svin.
6. Videreføre arbeidet mot antibiotikaresistens hos fjørfe.
7. Utrede strengere krav ved omsetning av livdyr.
8. Styrket overvåkning og kunnskapsutvikling

Tiltaksområde	Tiltak	Status per mars 2016
Kartlegging av reservoar	Videreføre og videreutvikle overvåking av resistente bakterier i dyr, fôr, mat og miljø for å skaffe mer kunnskap om forekomst av resistens. Dette gjelder både forekomst av resistens i normalflora og i sykdomsfremkallende bakterier (zoonotiske og rene dyrepatogener). Ansv.: Veterinærinstituttet og Mattilsynet.	LMD har gitt styringssignaler i tildelingsbrevene for 2015 og 2016 til Mattilsynet og Veterinærinstituttet om å styrke overvåkingen.
	Videreføre kartlegging i regi av Norsk overvåkingssystem for resistens hos mikrober – veterinærmedisin (NORM-VET). Det skal benyttes internasjonalt standardisert metodikk som sikrer sammenlignbare resultater. Programmet danner basis for påvisning, tolkning og evaluering av trender i antibiotikaforbruk og forekomst av resistens i veterinærmedisin i Norge. Ansv.: Veterinærinstituttet	Pågår.
	Følge opp rapport fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) for å øke kunnskapen om betydningen av resistente bakterier hos sports- og kjæledyr. Ansv.: Mattilsynet.	VKM-rapport overlevert 14.12.2015.
	Innføre forskriftsfestet meldeplikt for spesielle resistensformer (for eksempel MRSA/MRSP). Ansv.: LMD.	Oppdrag sendt Mattilsynet 28.9.2015.

Tiltaksområde	Tiltak	Status per mars 2016
Økt smittevern	Videreføre tiltak med nedslakting og sanering etter påvisning av LA-MRSA i svinebesetninger. Dette gjøres i nært samarbeid mellom Mattilsynet, Veterinærinstituttet, Folkehelseinstituttet og næringen. Målet med tiltaket er å hindre at LA-MRSA får fotfeste i norsk svinehold. Ansvarlig: LMD, Mattilsynet.	Pågår.
	Videreføre tiltak for, om mulig, å sanere forekomsten av ESBL-produserende tarmbakterier hos fjørfe. Stille krav til produsenter om å levere avlsmateriale uten antibiotikaresistente bakterier. Ansv.: Næringen.	Pågår. En rekke tiltak er allerede iverksatt bl.a. krav til fravær av rutinemessig antibiotikabruk i avlsskjeden, overvåking av importdyr og testing av foreldredyr.
	Videreføre forebyggende tiltak i hele matkjeden som sikrer god dyrehelse og hygienisk produksjon av trygg mat. God dyrehelse bidrar til å redusere bruken av antibiotika. Ansv.: Forvaltning, næring.	Pågår.
	Skjerpe tiltak som reduserer faren for å innføre og spre LA-MRSA, både når det gjelder smitte via røktere, dyreeiere, veterinærer og andre som besøker besetningene og gjennom rutiner for handel med levende dyr. Ansv.: Næringen.	Krav er innlemmet i Kvalitetssystemet i landbruket (KSL).
	Etablere tilbud om testing av svineprodusenter og røktere mm for å sjekke om de er bærere av LA-MRSA bakterier. Ansv.: LMD.	LMD og HOD har sendt brev 11.3.2015 til alle kommuner.
	Utrede behovet for å forskriftsfeste testing av røktere, dyreeiere, veterinærer og andre som har nær kontakt med svinebesetninger. Ansv.: LMD.	Oppdrag sendt Mattilsynet 28.9.2015.
	Be Mattilsynet i samarbeid med Den norske veterinærforening vurdere kompetansehevede tiltak for veterinærer som utdannes i utlandet, før disse skal arbeide i Norge. Ansv.: LMD.	Oppdragsbrev planlagt utsendt april 2016.

Tiltaksområde	Tiltak	Status per mars 2016
	Nye krav i dyrehelseforskriften som innebærer karensdager og krav om attester m.v. ved omsetning av livdyr, svin. Ansv.: LMD.	Forskriftsutkast fra Mattilsynet er til klarering i LMD før høring.
	Stille krav til dokumentert fravær av LA-MRSA ved nyrekruttering i sanerte besetninger. Ansv.: Mattilsynet.	Oppdragsbrev til Mattilsynet planlagt april 2016.
	Føre tilsyn med hygienisering av gjødsel. Ansv.: Mattilsynet.	Prioritert område i Mattilsynets femårsplan for tilsyn.
	Gjennomgå regelverket for bruk av uhygienisert husdyrgjødsel. Ansv.: Mattilsynet.	Forskriften er under revisjon
Bedre diagnostikk	Optimalisere bruk av nye diagnostiske metoder som blir tilgjengelige. Ansv.: Veterinærinstituttet, praktiserende veterinærer.	Løpende arbeid.
Bedre forskrivning og bruk av antibiotika og andre stoffer	I samarbeid med næringen, iverksette tiltak for å fase ut bruken av Narasin som fôrtilsetningsstoff til fjørfe, forutsatt at dette ikke går ut over dyrehelse og dyrevelferd eller øker bruken av antibiotika til behandling. Ansv.: Næringen, forvaltningen.	VKM-rapport overlevert 14.12.2015. Næringen har iverksatt tiltak. Forskningsprosjekt pågår.
	Sørge for oppdaterte terapianbefalinger. Ansv.: Mattilsynet i samarbeid med Legemiddelverket.	Oppdatert per 2014.
	Føre tilsyn med dyrehelsepersonell og deres forskrivning av antibiotika, herunder tilsyn med om terapianbefalingene følges, og med veterinærers bruk av humane preparater til dyr. Ansv.: Mattilsynet.	Presiseres i supplerende tildelingsbrev til Mattilsynet sommeren 2016
	Ferdigstille Veterinært legemiddelregister (VetReg) og sørge for at det gir relevant informasjon. Sikre rapportering til registeret fra apotek og praktiserende veterinærer. Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	LMD har gitt styringssignal til Mattilsynet

Tiltaksområde	Tiltak	Status per mars 2016
	Benytte VetReg til å kartlegge forskrivning av antibiotika (per dyreart, per region etc.), samt sammenstille data i forhold til resistensovervåkingen og helsedata. Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	
	Formidle kunnskap om forbruk og resistensutvikling til befolkningen, eiere av produksjons- og kjæledyr og dyrehelsepersonell, samt øke bevisstheten og lojaliteten til å følge de nasjonale retningslinjene for behandling av dyr, med det mål å begrense forbruk av antibiotika. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	
	Leverer legemiddeldata til European Surveillance of Veterinary Antimicrobials (ESVAC). Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	
	Legge til rette for økt bruk av vaksiner mot bakterielle sykdommer der det i dag benyttes antibiotika eller mot virussykdommer der det er vanlig med sekundærinfeksjoner som behandles med antibiotika, eksempelvis luftveisinfeksjoner. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	
	Oppfordre til bruk av «vente og se» - resepter til kjæledyr. Dvs at veterinær ved enkelte konsultasjoner ber dyreeier avvente dyrets sykdomsstatus noen dager før resepten eventuelt benyttes. Ansv.: Mattilsynet i samarbeid med Den norske veterinærforening.	
	Innføre begrensninger i veterinær bruk av kritisk viktige antibiotika som kun er godkjent til bruk hos mennesker. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	Under arbeid. Eksempler på aktuelle stoffgrupper er cephalosporiner og makrolider.
	Øke standardsatser for erstatning for dyr etter pålagt avliving, slik at disse samsvarer med normal markedsverdi. Ansv.: LMD, Landbruksdirektoratet.	Forslag sendt på høring februar 2016.

Tiltaksområde	Tiltak	Status per mars 2016
Andre (regulatoriske) tiltak	Fortolke enkelte regler i forskrift om erstatning ved pålegg og restriksjoner i plante- og husdyrproduksjon. Ansv.: LMD,	Pågår.
	Gjennomgå forskrift om kompensasjon for deler av produksjonstapet ved tiltak mot LA-MRSA. Ansv.: LMD.	Forskrift fastsatt 22.6.2015. Forskriften skal gjennomgås, jf. avtalen om Statsbudsjettet 2016.
	Modernisere regelverket for bruk av legemidler til dyr, herunder tydeliggjøre at terapianbefalingene ligger til grunn for forsvarlig praksis når det gjelder bruk av antibiotika. Ansv.: LMD.	Oppdrag til Mattilsynet om å oppdatere utkast til legemiddelbruksforskrift planlagt våren 2016.
Kunnskapsutvikling, forskning	Styrke forskning knyttet til antibiotikaresistens. Be Forskningsrådet og Styret for forskningsmidlene for jordbruk og matindustri (tidligere FFL/JA) prioritere utlysning av forskningsprosjekter om mattrygghet og antibiotikaresistens. Ansv.: LMD. Be Veterinærinstituttet styrke kunnskapsutvikling på området. Ansv.: LMD.	LMD har gitt slike styringssignaler. Det er innvilget ca. 50 mill kroner til forskning knyttet til antibiotikaresistens innenfor LMDs ansvarsområde siden høsten 2013. Det er igangsatt forskningsprosjekter for eksempel når det gjelder ESBL, Kinolon og Narasin.
	Supplere NORM-VET (Norsk overvåkingsprogram for antibiotikaresistens i mikrober fra fôr, dyr og næringsmidler) med tidsavgrensede prosjekter ved behov, enten på nasjonalt grunnlag eller som bidrag i EU-programmer (eksempelvis økologisk produksjon og hobbyproduksjon av fjørfe, samt MRSA hos mink, hest og fjørfe). Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	Pågår.

Tiltaksområde	Tiltak	Status per mars 2016
	<p>Øke kunnskapen om hvordan resistens oppstår og smitter mellom mat, dyr og mennesker. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	<p>Mattilsynet har bestilt og mottatt 14.12.2015 risikovurderinger fra VKM på følgende tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • antibiotikaresistens hos bakterier i matkjeden i et folkehelseperspektiv • overføring av bakterier med antibiotikaresistens mellom kjæledyr og mennesker • koksidiostatika og mulig utvikling av antibiotikaresistens
	<p>Be VKM oppdatere rapporten fra 2009 om overlevelse av antibiotikaresistens i avløpsslam og om virkningen av forskjellige slambehandlingsmetoder på antibiotikaresistens. Ansv.: Mattilsynet.</p>	<p>Planlagt omtalt i supplerende tildelingsbrev til Mattilsynet sommeren 2016.</p>
	<p>Gjennomføre eller oppdatere samfunnsøkonomiske analyser av ulike bekjempelsestiltak. Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	
Internasjonalt arbeid	<p>Løfte temaet antibiotikaresistens i relevante internasjonale fora; eksempelvis veterinærers fortjeneste ved salg av antibiotika, retningslinjer for forsvarlig bruk av antibiotika, bruk av antibiotika forebyggende og som vekstfremmer og forekomsten av antibiotikaresistente bakterier i den internasjonale fjørfeavlen. Ansv.: LMD, Mattilsynet</p>	<p>Delvis gjennomført, løpende arbeid.</p>
	<p>Følge opp overfor EU for å påvirke arbeidet med en revisjon av regelverket for godkjenning og bruk av legemidler og medisinfôr til dyr. Ansv.: LMD, Mattilsynet</p>	<p>Delvis gjennomført, løpende arbeid.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status per mars 2016
	Utnytte det nordiske samarbeidet som basis for innspill overfor EU, FAO og andre internasjonale organisasjoner. Ansv.: LMD, Mattilsynet	Pågår.
	Følge opp overfor FAO for å styrke innsatsen mot antibiotikaresistens. Ansv.: LMD.	Bidratt til resolusjon om dette ved generalkonferansen i juni 2015. Løpende arbeid.
	Samarbeide med andre lands myndigheter, næringsorganisasjoner og NGO-er i arbeidet mot antibiotikaresistens. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet, næringen	Pågår.
	Fremme norske synspunkter i EØS – arbeidsgruppe - antibiotikaresistens der vi har fokus på regelverksutvikling og kunnskapsdeling m.v. Ansv.: Mattilsynet.	Pågår.
	Arbeide for nordisk samarbeid med fokus på kunnskapsdeling og felles nordiske posisjoner. Ansv.: LMD, Mattilsynet.	<i>Nordic Declaration on Antimicrobial Resistance</i> vedtatt i 2015, med opprettelse av <i>One-health</i> – ekspertgruppe.
	Delta i nordisk prosjekt om kartlegging av kinolonresistens hos svin og storfe. Ansv.: Mattilsynet.	
	Fremme norske synspunkter i Codex Alimentarius med utvikling av veileder for risikoen analyse av matbåren antibiotikaresistens og kode for god praksis for å begrense og redusere utvikling av antibiotikaresistens. Ansv.: Mattilsynet.	Pågår.
	Delta i utviklingen av flere kapitler om antibiotikaresistens i landdyrkoden i OIE (Verdens dyrehelseorganisasjon). Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	Pågår.

Tiltaksområde	Tiltak	Status per mars 2016
	Fremme norske synspunkter i <i>Trans Atlantic Task Force on Antimicrobial Resistance</i> (TATFAR), et samarbeidsforum om antibiotikaresistens mellom USA og EU, hvor Canada og Norge er invitert med. Ansv.: LMD, Veterinærinstituttet.	Pågår.